

МАСОВІ КОМУНІКАЦІЇ ЗА КОРДОНОМ

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2022: 51; 134–143 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2022.51.11402>

УДК 070.1:791.229.2:502

ДОКУМЕНТАЛЬНІ ПРОГРАМИ «БІ-БІ-СІ» ПРИРОДОЗНАВЧОГО ХАРАКТЕРУ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ

Володимир Антонов

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: antonovolodymyr@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7941-8829>

У статті досліджено історію розвитку і становлення документальних програм «Бі-Бі-Сі» природознавчого характеру. Окреслено функції програм в контексті формування у глядачів любові до природи, загальнолюдських, патріотичних почуттів і переконань. Проаналізовано філософсько-фахові проблеми створення природознавчих документальних програм.

Ключові слова: документальні програми; Бі-Бі-Сі; документальні фільми про природу; документальна журналістика; функції природознавчих програм.

Постановка проблеми. Документальні програми можна порівняти з літописами – джерелами інформації про навколишній світ, які дають сучасним людям усвідомлення того, як жили наші батьки, прабадьки, предки. З літописів ми дізнаємось про те, ким були ті, хто населяв наш край раніше, які проблеми мали, з якими ворогами боролись, як їх долали і яка у наших батьків була місія – місія, що переросла у нашу відповідальність. Таку інформацію, на погляд автора цієї праці, будуть виконувати і документальні програми для наших дітей, нащадків. Тому архіважливо фахово підійти до створення документальних програм, попередньо ґрунтовно вивчивши, що означає створити якісний документальний контент. У час гібридної війни, яку Росія спрямувала на морально-духовне і фізичне знищення національно свідомих українців, у час, коли українців хочуть асимілювати, позбавити ідентичності, особливо важливими є такі функції природознавчого документального кіно, як ідентифікуюча та єднаюча. Покоління міняються, а природа залишається, і через спільність простору, через спільність флори, фауни, через спільність лісів, водойм, погодних умов і всіх наслідків географічного розташування нашого краю простіше відчутти єдність з іншими українцями, які живуть, або жили в нашому краї, зрештою, з тими, хто житиме в ньому.

Через документальні фільми можна отримати доступ до своєрідного генетичного коду нації. Природознавчі документальні програми можуть допомогти нам зрозуміти, що означає бути українцем, зміцнити нашу українську ідентичність, аби зовнішні вороги не змогли нас ошукати, асимілювати. Така ідентифікуюча функція натуралістичної документальної журналістики робить тему цієї статті актуальною, злободенною. Щоб краще розуміти, як робити якісний контент, які концепції при створенні телевізійної документалістики працюють, а які – ні, варто звернутись до столітнього досвіду британських колег з «Бі-Бі-Сі».

Мета і завдання статті. Метою цієї наукової статті є продемонструвати спільноті українських документалістів, журналістів основні етапи історичного поступу у створенні документальних природознавчих програм на «Бі-Бі-Сі»; надати доступ до спадщини британської медіакорпорації, щоб українські дослідники могли створювати якісний документальний контент, що є важливим для України в такий непростий воєнний час, коли восьмий рік триває російсько-українська війна.

Задля досягнення сформульованої мети, автор ставить перед собою такі завдання:

- обґрунтувати важливість дослідження документальних фільмів природничого характеру для українських журналістів, фільммейкерів; а також обґрунтувати важливість британського досвіду;
- дослідити та описати основні етапи в історії створення документальних програм на «Бі-Бі-Сі», характеризуючи головні проекти британської медіакорпорації;
- описати проблеми, з якими зіштовхувались документалісти «Бі-Бі-Сі», щоб творці українських проєктів знали, на які питання варто звертати увагу під час підготовки своїх документальних програм.

Аналіз досліджень і публікацій. Перед написанням цієї статті автор звернувся до наукової думки, здебільшого – своїх англомовних колег. Важливим джерелом інформації стала детальна історія створення документальних програм природничого характеру на «Бі-Бі-Сі» Жан-Батиста Гойона – «*BBC Wildlife Documentaries in the Age of Attenborough*» («Документальні програми Бі-Бі-Сі про природу в епоху Аттенборо»)¹. Також цінним інформаційним ресурсом стали матеріали Дезмонда Хоукінса². А ще відзначити варто доробок Дерека Бузе³ та окремо – працю багатьох різних сучасних документалістів – «*The Impact of Nature Documentaries on Public Environmental Preferences and Willingness to Pay*» («Вплив природознавчих документальних програм на погляди глядачів та їхнє бажання інвестувати у реалізацію своїх погля-

¹ Gouyon, J.-B. (2019), *BBC Wildlife Documentaries in the Age of Attenborough*, Palgrave Macmillan, London, 261p.

² Hawkins, D. (1957), *The BBC naturalist*, Rathbone Books, London.

³ Bousé, D. (1998), "Are wildlife films really "nature documentaries"?", *Critical Studies in Media Communication*, available at: https://www.researchgate.net/profile/Derek-Bouse/publication/232902741_Are_wildlife_films_really_nature_documentaries/links/579b2fc508ae7b940a8c9dc2/Are-wildlife-films-really-nature-documentaries.pdf (accessed 28 November 2021)

дів»⁴. Актуальною є також робота Надії Миколаєнко «Не брати, не наші й не менші: чому wildlife-фільми насправді – про людей»⁵.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети застосовано такі методи дослідження: аналіз та синтез; метод індукції, дедукції та абстракції; структурно-функціональний, аксіологічний та соціально-культурні підходи, а також метод аналогії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як вже зазначалось вище, документальні програми – це сучасні літописи. Схожої думки дотримується і автор праці «Документальні програми Бі-Бі-Сі про природу в епоху Аттенборо» (*BBC Wildlife Documentaries in the Age of Attenborough*) Жан-Батист Гойон, порівнюючи такий телевізійний жанр з наскельними малюнками первісних людей. Науковець стверджує, що «одне залишається поза сумнівом: вони [малюнки] були елементом ранніх спроб людей зрозуміти світ, який ті населяють, записати знання про інші форми життя... Так і документальні фільми про природу існують, аби допомогти нам зрозуміти світ, в якому ми живемо, знайти наше місце в ньому»⁶. Не лише природознавчі документальні фільми допомагають зрозуміти, хто ми. Але саме документалістика про природу – це багато в чому, власне, про ідентифікацію. Про те, що означає жити в тому самому середовищі, в якому жили наші предки і житимуть наші нащадки. Такі програми допомагають усвідомити скільки спільного у нас з тими, хто населяв наш край, населяє чи населятиме. І питання ідентичності (можливо, не так гостро, як нам, часом, хочуть нав'язати політичні діячі) все-таки постає перед українцями. Документальні фільми про наш спільний світ, в якому ми живемо, – це один із тих інструментів, що покликаний зробити шлях до самоідентифікації коротшим та легшим.

Для того, щоб продукувати справді якісний український контент, потрібно існувати нерозривно зі загальнолюдським глобальним досвідом створення wildlife проєктів. Британська медіакорпорація «Бі-Бі-Сі» зробила величезний внесок в зазначений вище загальнолюдський досвід, і автор цієї праці переконаний, що для українських документалістів буде корисно отримати короткий аналіз досвіду «Бі-Бі-Сі» у царині природознавчої документалістики та усвідомити, які виклики чекають на наших журналістів, фільммейкерів на шляху до створення якісного контенту.

Раннє телебачення, як і кінематограф, шукали спосіб завоювати довіру аудиторії. Вони хотіли, щоб глядачі вірили в правдивість світу, який бачили на екрані. Саме тому тварини, які вони є, без ретуші і постановності, стали центральними фігурами програм раннього телебачення. «Бі-Бі-Сі» не були винятком і для себе обрали шлях розвитку через контент, який показує тварин, тому в 1936 році в етері з'яви-

⁴ Hynes, S., Ankamah-Yeboah, I., O'Neill, S., Needham, K., Xuan, B.B., Armstrong, C. (2020) "The impact of nature documentaries on public environmental preferences and willingness to pay: entropy balancing and the blue planet II effect", *Journal of Environmental Planning and Management*, available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09640568.2020.1828840> (accessed 28 November 2021)

⁵ Миколаєнко, Н. (2021), «Не брати, не наші й не менші: чому wildlife-фільми насправді – про людей», доступно за адресою: <https://commons.com.ua/ru/ne-brati-ne-nashi-j-ne-menshi-chomu-wildlife-filmi-naspravdi-pro-lyudej/> (дата перегляду 28.11.2020)

⁶ Gouyon, J.-B. (2019), *BBC Wildlife Documentaries in the Age of Attenborough*, Palgrave Macmillan, London, 261 p.

лась перша програма, яка показувала живих тварин – *The Zoo Today*⁷. Доволі швидко британці зуміли сформувавши і застосувати золоте правило для створення цікавих природознавчих документальних програм: «...завжди починайте з відомого і ніколи не дозволяйте своїм глядачам відчувати, що вони блукають дорогами далекими і несхожими на ті, якими ходять щодня»⁸.

Друга світова війна, з одного боку, зупинила розвиток багатьох царин людської діяльності, але, з іншого боку, справжній жах, якого ніколи не мало би бути в людській історії, сприяв розвитку деяких сфер, надавав їм нового сенсу, нової мотивації. У поствоєнний період нову мотивацію отримали й ті, хто створював документальні програми про тварин. На їхню думку, вивчення природи, тваринного світу, чогось сталого і незмінного могло б оздоровити зневірене суспільство: «Чим більше наша людська розгубленість мучить і лякає нас, тим, здається, більше ми знаходимо спокою та свіжості у вдивлянні в стабільні речі цього життя, у намаганні зрозуміти трішки більше про правила та патерни тваринного світу»⁹.

Також творці документальних картин на «Бі-Бі-Сі» вбачали у своїй роботі ще одну місію. Своєю діяльністю вони хотіли повернути зв'язок з природою тим, кого захопила швидкоплинна урбанізація поствоєнного періоду¹⁰. Щоправда, у тогочасній Британії не дотримувались єдиного погляду на те, як саме робити документальний контент. Одні вважали, що програми повинні навчати, а інші вважали, що такі програми мають розважати. І в медіакорпорації «Бі-Бі-Сі» побутували дві протилежні думки стосовно того, яка з вищезазначених функцій має первинне значення. Відтак, на телебаченні паралельно існували програми, які насамперед розважали, та програми, які мали на меті, найперше, навчити аудиторію чогось нового. Програми останнього типу створювали аматори-натуралісти. Квінтесенцією такої природознавчої програми стала телепередача «*Look*» з ведучим Пітером Скоттом. У рамках програми показали й обговорили передові природознавчі документальні роботи, серед яких революційним, до прикладу, став проєкт Гайнца Шільмана «Дятли». Насамперед тому, що творці стрічки зуміли показати те, що було сховано від людського ока – життя дятлів усередині дупла. Для того, аби глядач міг побачити щось таке, чого ніколи не бачив, команда документалістів на чолі з режисером Гайнцом Шільманом виявила неабиякий креатив, вийнявши частину дерева і встановивши камери так, щоб мати змогу за фільмувати птахів, не сполохавши їх. Пітер Скотт у тогочасному аматорському фільммейкерстві був схильний до спостережень і повчань. На той час Британська імперія була на порозі розпаду. З'явилась ностальгія за часами, коли вона була владною метрополією для своїх колоній. Це стало своєрідним поштовхом до створення розважального природознавчого документального кіно, що було продовжувачем традиції колишніх величних імперських полювань. Таке кіно потребувало відважних героїв, які не просто спостерігають, а які, певною мірою, підкорюють фауну колишніх чи ще тогочасних колоній Великої Британії. Такими ге-

⁷ Gouyon, J.-B. (2019), *BBC Wildlife Documentaries in the Age of Attenborough*, Palgrave Macmillan, London, 261p.

⁸ Radio Times, 'Television supplement', 22 January 1937, p. 5.

⁹ Hawkins, D. (1957), *The BBC naturalist*, Rathbone Books, London.

¹⁰ Gouyon, J.-B. (2019), *BBC Wildlife Documentaries in the Age of Attenborough*, Palgrave Macmillan, London, 261p.

роями-підкорювачами стали Арман та Мікаела Дені в рамках їхньої програми «*Filming wild Animals*» («Фільмуючи диких тварин»).

Рівночасно з цими подіями свою плідну діяльність на «Бі-Бі-Сі» починає нині всесвітньовідомий та досі активний документаліст Девід Атенборо. Людина, що зуміла узяти найкраще з обох течій поствоєнного документалізму – розважальної та повчальної. Популярність та авторитет Атенборо принесла програма «*Zoo Quest*» («Пошук для зоопарку»). Творці передачі показували, як природознавці – представники зоопарку, та натуралісти-телевізійники вирушали у далекі мандри світом, аби відшукати для зоопарку рідкісні види тварин. Також телепрограма включала в себе студійне постобговорення показаних кадрів. Саме у рамках цього шоу Девід Атенборо виявив себе прекрасним природознавцем і справжньою зіркою телебачення водночас. Телепрограма мала три сезони, в рамках яких Атенборо з командою вирушив спочатку до Сьєрра-Леоне, згодом – до Гвіани, а в третьому сезоні – на пошуки «дракона» (комодського варана) до острова Комодо. Атенборо був, безперечно, підкорювачем дикої природи, а також тим, хто може виявити емпатію до неї (емпатія ж – риса, притаманна радше саме раннім аматорам-натуралістам «Бі-Бі-Сі», ніж таким героям, як Арман та Мікаела Дені). Девід Атенборо запам'ятовується глядачам й завдяки тому, що плекав теплі почуття до тварин, яких не лише фільмував у мандрівках, але й рятував деяких з них. І, що важливо, й самі представники тваринного світу виявляли прихильність до британського документаліста.

Наприкінці 50-х програма «*Zoo Quest*» («Пошук для зоопарку») закінчилась. Також у медіакорпорації «Бі-Бі-Сі» з'явилась конкуренція – новий канал *Anglia Television*. Особливо успішним для *Anglia Television* виявилась документальна програма, що побачила світ у 1961 – «*Survival*». Але й у структурі «Бі-Бі-Сі» в ту добу відбувалися зміни, зрушення. Зокрема, важливим кроком було створення NHU (Природознавчого Відділу) у 1957 році. Новостворений департамент випустив в етер нові стрічки, серед яких і перша повнометражна картина, що вийшла з-під крила NHU – «*The Unknown Forest*» («Невідомий ліс»). Також у 60-х NHU відчула потребу розробити технічні стандарти для природознавчих програм, щоб наповнювати етер професійним контентом.

У рамках ініціативи навернення молодих документалістів до запропонованих стандартів «Бі-Бі-Сі» влаштувала конкурс, у якому переміг революційний на той час фільм – «*The Alder Woodwasp and Its Insect Enemies*» («Вільшаний рогохвіст та його комахи-вороги»). Фільм можна вважати настільки ж прогресивним, як свого часу картину німецького режисера Гайнца Шільмана, про яку вже йшлося вище. Окрім того, що NHU викликали бажання у цілої генерації фільммейкерів знімати програми з однаковими, необхідними для телебачення, технічними характеристиками, завдяки змаганням, що давало можливість творцям натуралістичних програм отримати визнання, Природознавчий Відділ також організував навчальні курси для тих, хто хотів би у майбутньому створювати якісний документальний контент для «Бі-Бі-Сі».

Але найважливіше зрушення, що мало місце у природознавчих програмах 60-х років минулого століття, – це відхід від традицій попередньої декади – повчальної та, протилежної до неї, розважальної. Аматорство витіснив науковий підхід до створення природознавчих програм. Основною характеристикою тогочасних натуралістичних програм нарешті стає науковість. Спостереження чи підкорення природи, здійснені не на засадах наукової думки, вже не розглядали як важливі.

Платформу для зйомки наукоцентричних документальних програм надало створення у 1964 році нового каналу – «Бі-Бі-Сі»-2. Саме тут продовжив свою діяльність Девід Аттенборо і втілював у життя концепцію науковості документальних програм, адептом якої сам і був. Як контролер «Бі-Бі-Сі»-2, Аттенборо запустив в етер «*Life in the Animal World*» («Життя у світі тварин»). Але справжнім проривом стала програма, яка вийшла у світ 1979 року, – «*Life on Earth*» («Життя на землі»). Метою документальної телепередачі було простежити хід еволюції на нашій планеті через експедиції довкола світу. Попри складне польове завдання, сам проєкт і, так би мовити, вдома мав подолати неабиякі труднощі при його розробці. Аттенборо звинувачували у небажанні розглядати документальну передачу як щось більше, ніж виклад наукових, документальних знань про життя на планеті Земля. Адже інші менеджери «Бі-Бі-Сі» прагнули в рамках проєкту, власне, самостійно шукати відповіді на поставлені під час підготовки до створення фільму (pre-production) запитання, зрештою надати самій аудиторії можливість відповісти на них. Аттенборо ж хотів продемонструвати глядачам відомий йому результат наукової думки і не бачив сенсу у збільшенні простору для дискусій. Так чи інакше, попри всі розбіжності у поглядах, проєкт таки побачив світ у 1979 році і став праобразом усіх сучасних серйозних природознавчих документальних програм. Структура, філософська думка, концепція саме «*Life on Earth*» («Життя на землі») стала наріжним каменем для сучасних документальних блокбастерів, які, своєю чергою, багато в чому формують наше уявлення про навколишнє середовище. Один з таких сучасних мегапопулярних проєктів – «*Blue Planet – 2*» («Блакитна планета» – 2), який у 2017 році став найпереглядуванішим на британському ТБ, використовував той самий підхід, який застосували при створенні «*Life on Earth*» майже за 40 років до виходу сучасного проєкту. Саме у 1979 карбувалось усвідомлення того, як працює документальний фільм, саме тоді утверджувалась думка, що природознавча телепрограма – це не просто сценарій, а радше складна система, кожен складник якої – від філософської ідеї до вибору саундтреку – має величезний вплив на успіх майбутнього проєкту: «За допомогою «*Life on Earth*» («Життя на землі») ННУ зміцнила партнерські стосунки з науковцями, продемонструвавши цінність фільмейкінгу для наукового дослідження. Робота оператора, а також і постпродакшн, від монтажу до озвучки, можуть дати нові знання про цей світ. Навіть музика мала епістемну функцію, бо посилювала візуальне сприйняття»¹¹.

Всі ці складники зараз стали невід’ємною частиною сучасних природознавчих програм. Українські документалісти мають тримати їх в полі зору і пам’ятати, що картинка, музика, монтаж, ведучий – так само важливі елементи, як і якісний науковий сценарій. І, заради справедливості, варто відзначити, що в Україні є взірці серйозної природознавчої документалістики. Відеоісторії про скотарів, зоозахисників, фермерів створюються в рамках проєкту *Ukrainer*. Не так давно з’явилися фільми «Жива ватра» (2016, історія про вівчарів українських Карпат) Остапа Костюка та «Заповідник Асканія» (2019) Андрія Литвиненка¹².

¹¹ Gouyon, J.-B. (2019), *BBC Wildlife Documentaries in the Age of Attenborough*, Palgrave Macmillan, London, 261p.

¹² Миколаєнко, Н. (2021), «Не брати, не наші й не менші: чому wildlife-фільми насправді – про людей», доступно за адресою: <https://commons.com.ua/ru/ne-brati-ne-nashi-j-ne-menshi-chomu-wildlife-filmi-naspravdi-pro-lyudej/> (дата перегляду 28.11.2020)

Великою мірою природознавчим можна вважати популярний проєкт Дмитра Комарова «Світ навиворіт». Ця програма поєднує усі вищезазначені важливі складники, що роблять документальний продукт якісним контентом. Звісно, можна знаходити хиби, але якщо мати щире бажання з'ясувати, що робить Дмитро Комаров для України та для світу, яка філософська думка проєкту, його мета, і як ця мета втілюється в життя, – то не матимемо сумнівів, що «Світ навиворіт» – це один з найкращих і найсерйозніших телепродуктів про навколишній світ, який коли-небудь був реалізований на українському телебаченні.

Кажучи про філософську думку, яка є засадничою для створення якісної документальної програми, варто наголосити, що телепередача має висвітлювати актуальні питання в царині сучасної філософії. Однією з таких філософських проблем сучасності, яка стосується документальних програм природознавчого плану, є проблема приватності тварин перед об'єктивом документалістів. Ця тема доволі детально висвітлена у праці Бретта Міллза «*Природознавчі документальні програми на телебаченні та право тварин на приватність*». На жаль, впродовж минулого століття, фільммейкери, журналісти справді наробили багато помилок, показуючи у своїх фільмах смерті тварин, часом спеціально наражаючи тих чи інших істот на смерть. І, безперечно, про це не можна мовчати: наша мета оберігати природу, а не нищити її. Відтак, неспростовним залишається той факт, що питання приватності тварин потрібно порушувати у науковому, філософському дискурсі сучасності. Ми маємо виправити помилки минулого. Але, водночас, маємо бути дуже обережним і з надто радикальними висновками деяких сучасних авторів. Спокутування провини за скоєні вчинки має нас привести до кращого життя, а не на діаметрально протилежний полюс проблеми, яка залишиться проблемою, якщо потреби людини нівелюватимуться у контексті потреб тварин. Радикальність деяких поглядів полягає в тому, що, нібито, потрібно розглядати права тварин, з тієї ж позиції, що і права людини, іншими словами, існує можливість поставити людину і тварину на один щабель. Як би не було дивно це читати, але такі думки існують. Автор цієї статті вважає такий шлях хибним і твердо переконаний, що захистити природу можна не зриваючи людину та тварину.

Однією з актуальних проблем сучасної природничої документалістики є також і проблема жанрової ідентифікації природознавчих програм в контексті медійної діяльності. Це ілюструє праця «*Are Wildlife Films Really «Nature Documentaries?»*» («Чи природознавчі фільми є «природознавчими документальними фільмами?»»). У ній дослідник взагалі піддає сумніву той факт, що програми про природу, навколишній світ можна записати до такого медійного виду діяльності, як документалістика¹³.

Водночас інші сучасні дослідники, творці документальних природознавчих програм намагаються відповісти на запитання, як через результати своєї творчості спонукати людей до дій задля збереження навколишнього середовища? Не один автор вже публікував висновки про те, що документальні програми справді змінюють світогляд глядачів. Але праця «*The Impact of Nature Documentaries on Public Environ-*

¹³ Bousé, D. (1998), "Are wildlife films really "nature documentaries"?", *Critical Studies in Media Communication*, available at: https://www.researchgate.net/profile/Derek-Bouse/publication/232902741_Are_wildlife_films_really_nature_documentaries/links/579b2fc508ae7b940a8c9dc2/Are-wildlife-films-really-nature-documentaries.pdf (accessed 28 November 2021)

mental Preferences and Willingness to Pay)» («Вплив природознавчих документальних програм на погляди глядачів та їхнє бажання інвестувати у реалізацію поглядів») стверджує, що такий потужний фільм, як «*Blue Planet 2*» («Блакитна планета» – 2) від «Бі-Бі-Сі», беззаперечно, вплинув на погляди аудиторії стосовно екологічної ситуації у світі, та все ж не мав достатньої сили, аби змусити глядачів врешті витратити власні кошти на боротьбу за екологічні переконання¹⁴. Тож зараз для документалістів важливо знайти той механізм, який би спонукав глядачів до подальших дій, що мають сприяти покращенню світу, в якому ми живемо.

Висновки. Документальні природознавчі фільми – це важливі джерела інформації, які можуть допомогти зрозуміти світ і своє місце у ньому. Цей жанр, що існує на межі журналістики та мистецтва кіно, допомагає відчувати єдність з нашим минулим, кращими його представниками, отримати доступ до генетичного коду своєї нації. Саме тому вивчати документальні фільми архіважливо. У дослідженні цієї теми може допомогти досвід британських документалістів з «Бі-Бі-Сі».

Природознавчий документальний контент з'явився в етері медіакорпорації через бажання переконати аудиторію в правдивості того, що вони бачать на екрані. Ось чому медійники звернулись до природи – явища непідробного, правдивого. Протягом перших років не було єдиного погляду на концепцію документального контенту, боролися два переконання. Один табір вважав, що природничі телепередачі мають повчати, а інший, що, насамперед, розважати. Проте згодом основним мірилом натуралістичного документального контенту стала науковість. Особливих зусиль до цього доклав Девід Аттенборо. Він же ж спричинився і до виходу програми «*Life on Earth*» («Життя на землі») у 1979 році, що стала наріжним каменем, на який опираються всі сучасні мегауспішні документальні блокбастери про навколишній світ. Після виходу в світ цієї успішної телепередачі до науковості додалися ще й інші складники, які доповнили формулу успіху природознавчого документального проєкту: робота оператора, саундтрек, озвучка, образ ведучого тощо.

Документальні проєкти мають відображати філософську дискусію своєї доби. За сценарієм того чи іншого природознавчого фільму має бути та чи інша філософська думка. Саме тому сучасні продюсери зі своїми дітищами повинні вступати в дискусію на такі теми, як, до прикладу, право тварин на приватність, чи відповідати на питання про те, як телепередача може спонукати глядача не просто до роздумів, а закликати безпосередньо до дії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Bousé, D. (1998), “Are wildlife films really “nature documentaries”?”, *Critical Studies in Media Communication*, available at: https://www.researchgate.net/profile/Derek-Bouse/publication/232902741_Are_wildlife_films_really_nature_documentaries/links/579b2fc508ae7b940a8c9dc2/Are-wildlife-films-really-nature-documentaries.pdf (accessed 28 November 2021)

¹⁴ Hynes, S., Ankamah-Yeboah, I., O'Neill, S., Needham, K., Xuan, B.B., Armstrong, C. (2020) “The impact of nature documentaries on public environmental preferences and willingness to pay: entropy balancing and the blue planet II effect”, *Journal of Environmental Planning and Management*, available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09640568.2020.1828840> (accessed 28 November 2021)

2. Gouyon, J.-B. (2019), *BBC Wildlife Documentaries in the Age of Attenborough*, Palgrave Macmillan, London, 261 p.
3. Hawkins, D. (1957), *The BBC naturalist*, Rathbone Books, London.
4. Hynes, S., Ankamah-Yeboah, I., O'Neill, S., Needham, K., Xuan, B.B., Armstrong, C. (2020) "The impact of nature documentaries on public environmental preferences and willingness to pay: entropy balancing and the blue planet II effect", *Journal of Environmental Planning and Management*, available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09640568.2020.1828840> (accessed 28 November 2021)
5. Radio Times, 'Television supplement', 22 January 1937, p. 5.
6. Миколаєнко, Н. (2021), «Не брати, не наші й не менші: чому wildlife-фільми насправді – про людей», доступно за адресою: <https://commons.com.ua/ru/ne-brati-ne-nashi-j-ne-menshi-chomu-wildlife-filmi-naspravdi-pro-lyudej/> (дата перегляду 28.11.2020).

REFERENCES

1. Bousé, D. (1998), "Are wildlife films really "nature documentaries"?", *Critical Studies in Media Communication*, available at: https://www.researchgate.net/profile/Derek-Bouse/publication/232902741_Are_wildlife_films_really_nature_documentaries/links/579b2fc508ae7b940a8c9dc2/Are-wildlife-films-really-nature-documentaries.pdf (accessed 28 November 2021)
2. Gouyon, J.-B. (2019), *BBC Wildlife Documentaries in the Age of Attenborough*, Palgrave Macmillan, London, 261 p.
3. Hawkins, D. (1957), *The BBC naturalist*, Rathbone Books, London.
4. Hynes, S., Ankamah-Yeboah, I., O'Neill, S., Needham, K., Xuan, B.B., Armstrong, C. (2020) "The impact of nature documentaries on public environmental preferences and willingness to pay: entropy balancing and the blue planet II effect", *Journal of Environmental Planning and Management*, available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09640568.2020.1828840> (accessed 28 November 2021)
5. Radio Times, 'Television supplement', 22 January 1937, p. 5.
6. Mykolaïenko, N. (2021), "Not brothers, not ours, not little: why are wilflife documentaries about people indeed", available at: <https://commons.com.ua/ru/ne-brati-ne-nashi-j-ne-menshi-chomu-wildlife-filmi-naspravdi-pro-lyudej/> (accessed 28.11.2020).

NATURAL HISTORY BBC DOCUMENTARIES: HISTORY AND FUNCTIONS

Volodymyr Antonov

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: antonovolodymyr@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7941-8829>*

This scientific article studies natural history documentaries produced by BBC and traces important stages of the development of the attitude towards such genre as natural history documentary. This research is about understanding why this kind of programmes is important, particularly for Ukrainians, and why we should study the genre thoroughly, including the BBC's experience in the field.

Accordingly, the main objectives of the study were:

1. To substantiate the necessity for Ukrainian scholars to study natural history documentaries and BBC's experience in the field.
2. To trace back and describe the main stages of development in the sphere of producing natural history documentaries by British Broadcasting Corporation.
3. To analyze the obstacles which modern journalists, filmmakers are dealing with and to draw attention of Ukrainian specialists to those philosophical questions that modern era is searching for answers to.

In the result of the research these main tasks which were outlined above were fulfilled. The author of this article concluded that natural history documentaries help to understand our place in the world we live in. In addition, through the shared environment we can feel unity with those who inhabit our region, country, inhabited it before, will inhabit in future. Documentaries help us understand who we are. And this function of identification is very important for contemporary Ukraine.

To understand how to create proper natural history documentary it's important to learn the global history of creating such programmes and especially that part which covers BBC's achievements. The achievements of the corporation which gave birth to such prominent figure as David Attenborough.

In addition to this, the article described some modern challenges which documentary makers face and those questions which contemporary society needs to have answered. Because you cannot create a proper natural history programme if you know past but do not know modern challenges.

To sum up, the topic which is deeply connected with process of self-identification is very important and perspective for Ukrainian society which suffers hybrid war and endeavours of Russian Federation to assimilate Ukrainian people, Ukrainian culture.